19

BERNARDI HENRICI REINOLDI
ORATIO
DE
SEXTO POMPONIO JURISCONSULTO,

DICTA PUBLICE

QUUM A. D. IX. KALEND. SEXTIL.
PROFESSIONI UTRIUSQUE JURIS
ORDINARIAE IN ACADEMIA
HERBORNENSI

*SOLENNITER INAUGURA-
RETUR.*

HERBORNAE
Ex Officina IOH. NICOLAI ANDREAE,
cIↄ Iↄ ccX.

Digitized by Google

SERENISSIMIS.

NASSAVIAE.

PRINCIPIBVS.

DO*MINIS. SVIS. CLEMENTISSIMIS;*

QUI.

RES. ACADEMIAE.
HERBORNENSIS. BENIGNISSIME. ALUNT. TUENTUR. AVGENT.

QVIDQVID. ISTVD. EST.
ORATIONIS.

L. M. Q.

D. D. D.

BERNARDUS. HENR. REINOLD

ORA-

Digitized by Google

AD VIRVM
Nobiliſſimum & Jurium Conſultiſſimum Dominum
BERNARDUM HENR. REINOLDVM,
V. I. Doctorem & Profeſſorem celeberrimum, Collegam conjunctiſſimum,
Quum
ORATIONEM INAVGVRALEM
DE
SEXTI POMPONII IVRISCONSVLTI LAVDIBVS
cum orbe erudito communicaret.

Pierias non pulcra Tuas, HAMMONA, relinquunt
Ornamenta domos: non Tibi priſca perit
Gloria lausque virûm, iuris quos diua patronos
Eſt mirata Themis, quos vocat ipſa ſuos.
Deſierit, licet, OSTERMAN, clarusque SUTHOLDVS,
ECTI diſcipulus, ſed cui ſaepe dedit
Caſibus in dubiis palmae decus ipſe magiſter;
Dum REINOLDVS erit, gloria priſca manet.

Oſten-

Oſtentent alios aliae quantumlibet vrbes,
Nulli concedet, ſi modo fata ſinant:
Nec dabitur, firma veterum veſtigia certa
Prudentum malit qui ratione ſequi.
Dum ſordes aliis, dum barbara quaeque probantur:
Dum *Baldi* ſpinae, dum horrida teſqua *(yni*
Excutiuntur; dum nihil adridet, niſi coenum,
Gloſſarum faeces, ſaepe citata loca
Pragmatici, queis conlutulantur ſcripta clientum,
Vaſtis reſponſa & tradita mille libris.
Dum tenebrae redeunt, & ſqualida ſaecula iuris,
Huic ſplendor priſcus, comtaque ſcripta placent.
Atque placet *Briſſoni*, & quidquid docta *Budaei*
Mandavit chartis, Cuiaciique manus.
Scilicet haud vanos *rabulas* praeferre Themiſtis
Didicit, aut raucam pluris habere fori
Turbam, quae ſaccos clamoſo verberat ictu,
Amplaque ſueta *aeris* ponere templa Deae.
Hunc iuuat innumeris nunc clarum extollere Sextum
Consultum meritis & probitate virum.

IOHANNES HENRICVS SCHRAMMIVS,
S. S. Th. D. eiusdemque Prof. Ord. Conſil. Eccl.

Digitized by Google

ORATIO
DE
SEXTO POMPONIO JC.

Sereniſsime Princeps, Patriae Pater & Domine Clementiſsime.
Sereniſsime Princeps Iuventutis, Paternarum virtutum ac ditionum Heres.
Sereniſsimorum Naſſaviae Principum Legati Splendidiſsimi, viri Praenobiliſsimi & Iurisconſultiſsimi.
Illuſtriſsime Comes.
Generoſiſsimi Barones & Equites.
Magnifice Rector.
Nobiliſsimi ac Conſultiſsimi Viri, qui Sereniſsimo Principi eſtis à Conſiliis.

Venerandi admodum, Experientiſſimi, Clariſſimique Profeſſores, Collegae honorandi.

Nobiliſſime ac Conſultiſſime Conſiliarie & hujus Urbis Archi-Praetor.

Praenobilis Principis Iuventutis Ephore.

Reverendi Doctiſſimique verbi divini Praecones.

Qui Civitati huic es à ſecretis, Vir Spectatiſſime.

Eruditiſſimi Claſſium Moderatores.

Hoſpites quotquot adeſtis omnium ordinum honoratiſſimi.

Tu denique lectiſſima ſtudioſorum Corona, ſpes Eccleſiae, ſpes patriae, ſpes parentum, decus, deliciumque noſtrum.

SUſcepturus publicum aliquod munus diligenter ſecum expendat, oportet, & difficultatem muneris & vires ſuas, tum quoque illi, qui eidem praefuere antea, quae praeſtiterint, ne illud adgrediatur, cui

cui omnino impar eſt, neve per inertiam (a) ejus Reſpublica detrimentum capiat, ipſe verò aliis oneri atque odio, aliis ludibrio ſit, qui magnorum Virorum locum ineptus ſucceſſor ſubierit. Jurisprudentiam docendi ſparta quam ſit ardua, non niſi illum praeterit, qui in ea planè hoſpes eſt. Erat illa jam laborioſa ſatis, quemadmodum nobis ab Juſtiniano Auguſto fuerat relicta. Non recinam iſtud de flagitiis (b) Triboniani carmen. Non loquar de fide eius ſubleſta, non de inſcitia, non de contrariis ab ipſo relictis, non de ordine neglecto, non de legibus fixis, ſæpius refixis, &, quæ inde naſcuntur, tricis, vel librorum Juſtiniani numerus, & quinquennii ſpatium (c), quod ipſe Princeps illis exponendis legendisque præ-

(a) De hac voce vide Iſidorum *Libr. X. Originum.*

(b) De quibus clarorum aliquot virorum teſtimonia conquiſivit, *Collegiique Inſtitutionum Juris* præmiſit Antonius Matthæus, Anteceſſor quondam in hac Academia celeberrimus. Hotmanni *Anti-Tribonianus* notus eſt. Nota quoque *Triboniani Emblemata* à Cl. V. Joannne Jacobo Wiſſenbachio edita. Vir ſummus D. Gerardus à Maſtricht, JCtus & Polyhiſtor conſummatiſſimus, Reip. Bremenſis cum maxime Syndicus, diverſis orationibus in Academia Duisburgica habitis Tribonianum prius accuſavit, deinde & excuſavit, quas ut luci donet publicæ, optamus. Hac tempeſtate variis libellis *de nevis & de defectibus Juris Romani*, ipſa Jurisprudentiæ noſtræ fundamenta petuntur, ſed hi ut adhuc profecere nec hilum, ita ipſis ex aſſe ſatisfiet, ubi Vir illuſtris D. Henricus Coccejus, opus ſuum, quo Jurisprudentiam Romanam ex limpidis Juris Naturæ fontibus fluere demonſtrat, ediderit, quod & ipſum avidiſſime exſpectat eruditus orbis.

(c) Nec tamen hi anni prælectionem omnium librorum Principis fuere complexi, ſed præter Inſtitutiones tantum XXXVI. Digeſtorum jubentur exponi, ceteris horum libris, Codice quoque

præſcripſit, oſtendit abunde, quam ſtudium hoc non ſit facile nimis exiſtimandum. At longè id poſt Juſtinianum operoſius redditum eſt, ex quo Pontificum ambitio ſua nobis placita non minori ferme ſyntagmate obtruſit, (d) ex quo Feudales, quas vocamus conſuetudines, Jus publicum omni ex parte novum (e), Jus Naturae & Gentium (f) acceſſere, ut de Imperii conſtitutionibus, ſingulari-

que & Novellis Juvenum lectioni propriæ permiſſis. Vide *Conſtitutionem* Juſtiniani *de ratione & methodo docendi Juris ad Anteceſſores*, cui initium *omnem. pr. &* § 5. Adi & Antonii Contii *Lect. Subceſ. lib. I. cap. XI.* Mireris quî fiat, ut cum præſcriptum ab Juſtiniano quinquennium magnam Juris Civilis partem non comprehendat, cumque tot diſcenda acceſſerint, multi tamen hodie triennii metam huic ſtudio auſint definire, niſi forte ſuperficiem ab ſcientia ſolida, quam per vulgaria compendia, ſua aliàs laude non omninò fraudanda, nimiùm felix ſis, ſi conſequare, diſtinguas.

(d) Juris Canonici auctoritatem, etſi nec inter nos planè concidiſſe ultrò fatentur, ſtudium tamen hujus hodie plerique propoſitis *Juris Civilis & Canonici differentiis*, non raro, ut alibi oſtendimus, falſis, perperam eludunt & defugiunt.

(e) Jus enim publicum noſtrum non ex Jure Romano, ſed ex principiis domeſticis petendum eſſe, jam omnibus conſtat.

(f) Latuerat hoc fere in ſacrarum litterarum penetralibus, nec non in Philoſophorum ac JurisConſultorum, addo Poetarum quoque ſcriptis, & ſcholaſticorum inter dumeta, donec Hugo Grotius ſuperiore ſeculo in clariſſimam produxit lucem. Inde tanta ei dignitas accrevit, ut peculiaris diſciplinæ nomen, doctoresque proprios conſequeretur. Summo ſane omnis Reip. bono, quando nec quicquam dubitatur, quin illud ſit *fons omnis privati publicique Juris*, quod de XII. Tabulis adfirmabat aliàs Livius *libr. III cap. XXXIV.* abs quo non diſſentire Tacitum III. *Annal.* XXVII. oſtendit Vir Ampliſſimus, Ulr Huberus *Digreſſ. lib. I. cap. I.* adi omninò Ciceronem *Libr. I. de Legibus.*

laribus cujusque non provinciæ tantum, ſed & municipii fere juribus, deque praxi à Romano Jure diſcedente nihil dicam. Vires meas undiquaque tenues & exiguas eſſe ſentio. Et docuere ante me in hac Academia, & ex iſtis pulpitis, quorum famam non æquare modò, ſed vel leviter ſuſtinere in arduo eſt. ULNEROS cogitate, GOEDDÆOS, ALTHUSIOS, HOENONIOS, MATTHÆOS, SCHIKARDOS, FICINOS, CUNONES, REICHMANNOS, VALRABOS, HARINGIOS, BERTLINGIOS, VOETIOS, BURKARDOS, BLANKENHEMIOS, SCRIBAS. Viros mearum præconiis laudum longè majores, eosque inter haud paucos ſcriptis ætatem laturis celebratiſſimos. Nimiùm ſibi juveniliter blandiatur oportet, horum loco qui ſeſe temere dignum autumaverit. Torſit me fateor diu, terruitque iſta conſideratio. At nec boni militis erat vocantem Imperatorem non ſequi, nec animi ingenui, deſtituere Amicorum monita, operam meam Academiæ huic non inutilem fore qui exiſtimabant. Nec hominis qui ſemper illud,

Principibus placuiſſe Viris non ultima laus eſt, (g)

immotum ſedit, negare obſequia Sereniſſimis Principibus, quorum Gente Imperatores, Regesque, & nunquam non Heroas edere nata, per terrarum orbē nulla illuſtrior. Occurrebat & olim ejusmodi cogitationes animum tenuiſſe ancipitem, quidquid tamen ardui terrorem incutere videbatur, labori improbo ceſſiſſe. Suggerebatur, famam eorum, qui ante eodem munere functi, ignavo tantum animum excutere, gnavo ad fortiter audendum calcar ſubdere. Miltiadis tropæa Themiſtoclem quidem dormire, non fu-

 iſſe

(g) Horat. 1. *Epiſt. XVII.* ubi vide Cruquium.

iſſe paſſa, ſed nec à capeſſenda Republica avertiſſe. (h)

Sic illi parvis componere magna ſolebant.

obverſabatur denique illud Clementis Alexandini: *docens aliquis plus diſcit & dicens ſæpe una audit cum iis, qui ipſum audiunt. Unus eſt enim Magiſter, & ejus, qui dicit, & ejus, qui audit, qui & mentem irrigat & rationem.* (i) Hujus ego magiſtri, qui fons eſt omnis juſtitiæ, præſidio fretus, decretum mihi ab Sereniſſimis Principibus, Profeſſoris Juris ordinarii munus, publice auſpicaturus, hunc locum conſcendi. Dabitis autem veniam, Celſiſſimi Principes, Vosque Legati Ampliſſimi, & Auditores, quotquot adeſtis omnium ordinum honoratiſſimi, ſi ego nunc illud orationis non adferam argumentum, quod Principibus & Panegyri adeò ſplendidae ex aſſe convenire videatur. Compertum habeo, Vos nihil deſiderare magis, quàm ut mea induſtria commodis ſtudioſæ Legum Juventutis quam maximè inſerviat. Nec ægrè ergo feretis ſpero, me illud ſelegiſſe argumenti, quod lectiſſimis Juvenibus utilius, quam Auditorio adeò inluſtri dignius exiſtimetur. Hoc ubi à Vobis impetro, donabo præclaros juvenes, qui ad Juriſprudentiam animos aut appulere, aut appellent, imagine clariſſimi inter veteres JurisConſulti,

(h) Plutarchus *vitâ Themiſtoclis* interprete Xylandro refert: *Eum tanto gloriæ ardore abripi ſolitum, tantaque æmulatione rerum præclare geſtarum flagraſſe, ut Juvenis adhuc, quum pugna Marathonia contra barbaros facta, Miltiadisque ducis gloria omnium in ore eſſet, cogitabundus plerumque viſus ſit, noctesque inſomnes egerit, & conſuetis compotationibus abſtinuerit, mutationemque vitæ admirantibus, cauſſamque quærentibus reſponderit, Miltiadis tropæum ſibi ſomnum adimere.*

(i) *Lib. I. Strom.*

ti, imagine non ære aut nobiliore metallo expreſſa, nec gemmæ inſcalpta, talem enim nec poſſideo ipſe, nec forte poſſident alii, ſed rudi penicillo meo & qualiſcunque Orationis compendio adumbrata, quæque ad ornanda Cimeliarchia quidem apta non ſit, ſed animis tamen infigi, ſi ità videatur, fortaſſis non inutiliter queat. Exiſtimo enim non poſſe Nobiliſſimos Juvenes ad Themidis templum felicius eniti, quàm ſi veterum illorum Juris Sacerdotum (k) vitas ſibi ob oculos ponentes, laudata ipſorum veſtigia fauſto greſſu premant, contraria vitent. Jubet Terentius nos in vitas hominum tanquam in ſpeculum inſpicere, & ex aliis nobis exemplum ſumere, ſi quid recte factum, ſi quid laudi fuit, hoc imitari (l) & de patre ſuo Horatius, quum *jubebat,*

Vt facerem quid, habes auctorem, quo facias hoc
Vnum ex Iudicibus ſelectis objiciebat. (m) Et

(k) Ità ſe & ceteros Juriſprudentes vocat Ulpianus *L. 1. §. 1. D. de Juſtitia & Jure.* Hotmannus in *Epitomat. d. t.* verba: *Nam ut eleganter Celſus definit, Jus eſt ars aequi & boni*, parentheſi includit, ut Juriſconſultos ſacerdotes non *Juris* ſed *Juſtitiæ* appellare intelligatur Domitius. quod & Briſſonius velle videtur. Non male quidem juſtitiæ ſacerdotes dicuntur, quemadmodum & Imperatores ſalutat Symmachus *Lib. IX. ep. LXI.* Judices Gellius Juſtitiæ Antiſtites, *Lib. XIV. Noct. Atticar. cap. IV.* nihil tamen vetat, quo minus per metaphoram Juriſconſultos *Juris Sacerdotum* vocabulo nuncupaſſe Ulpianum, nec adeò parentheſi Hotmanni opus eſſe, liceat credere. Quum & Quinctilianus *Lib. XI. Inſtit. Orat. Cap. I.* de Servio Sulpitio dicat: *Quid enim aliud eſſet, quo ſe victum homo nobilis & Juris* Antiſtes *magis ferret?* Coripus autem *Lib. I. in laudem Juſtini* de Quæſtore Anaſtaſio, *Juris legumque Sacerdos*, ipſo referente Briſſonio *de V. S. V. Sacerdos.* confer & Bachovium *ad pr. Inſt. de Juſtitia & Jure.*

(l) Ità vere Demea apud illum Comicum *Adelph. Act. III. ſc. IV.*

(m) *I. Sermon. Sat. IV.*

Digitized by Google

Et nos, qui in Jurisprudentiæ arcem adſcendere cupimus, quos duces rectiùs ſequamur, quàm hos ipſos, qui Romani Juris conditores (n) extiterunt? atque eos inter quem potiùs quam Pomponium, Juris omnis ſine controverſia prudentiſſimum, & cui detulere plurimum æquales, & qui ætatem ejus exceperunt omnes? huic quis ſeſe quam ſimillimum evadere, non exoptaverit votis omnibus? Hunc Themidis Antiſtitem quem imitari piguerit? Tribuatur ſuus recentioribus Jurisperitis honos, ſuaque laus, at nemo interea neget, antiquos his præſtantiores fuiſſe pondere, numero & menſura, ut Catelliani Cottæ verba mea faciam; Et ſi Tiraquellus eum bardi ingenii putet, qui recentiores legendos potiùs, quam Veteres illos, rivulosque quam fontes ſectandos crediderit, non poterit mihi vitio verti, ſi Pomponii, quàm poſterioris ævi Juris-Conſulti vitam proponere malim. Nec deterrebit, ſi quis dicat, iliada me poſt Homerum meditari. Quamvis enim his, qui antiquorum JurisConſultorum vitas literis tradidere, à me, ut par eſt, habeatur honor, putem tamen & ipſos ſpicas reliquiſſe, quas mea qualiscunque indu-

(n) Ità vocantur Jurisconſulti noſtri *l. ult. pr. C. d. legibus, l.* 25. *C. de Nuptiis*, & alibi. confer quoque Cujac. *VIII. obſ. XXV.* qui pridem oſtendit, §. *VIII. Inſt. de Jure Nat. Gent. & Civ.* legendum eſſe, *quibus permiſſum erat jura condere*, volentibus ità libris antiquis & Theophilo. Quod non diffitetur Hotmannus, quamvis inſolentem & minus vereccundam illam locutionem vocet, in *Comment. ad d.* §. non ferente delicatum hujusmodi faſtidium Cujacio, & rectè, quum Jurisconſulti non ipſi ſibi id vocabulum adrogarint, ſed Auguſti illos eo donarint.

duſtria legere ſuo jure poſſit. (o) At nihil temerè promitto, æquos tantum judices & benevolas aures mihi exoro.

Acturo mihi de Pomponio Juriſconſulto ante omnia de prænomine, nomine atque cognomine (p) ejus diſpiciendum videtur, quo ita de gente, deque familia Viri, qua datur, conſtet. Prænomen illi fuiſſe Sexto nullum dubitare reperio. Sextos autem primis temporibus illos demum dictos fuiſſe Varro auctor eſt, qui Sexto quoque loco eſſent nati. (q) Quod ipſum tamen poſtea non accuratè fuiſſe obſervatum, ipſe ſatis innuit, ut adeò ex prænomine hoc haud temerè colligere poſſimus, plures Patri Juriſconſulti noſtri fuiſſe filios, quam hunc ipſum; incertum quod eſt, dubium relinquimus. Prænomina verò inventa ſunt, ut qui in quaque familia eodem nomine vocabantur, præpoſito alio aliquo diſtinguerentur. (r) Pomponium noſtrum Sextum diſertè appellat Ulpianus *Libro XXXI. ad Edictum Cap. LXIII.*

 §. *IX.*

(o) Adde, quod illis aliud inſtitutum ſit, quam quidem mihi. Illi enim, qua quisque Juriſconſultorum ætate vixerit, quos honores geſſerit, & quos conſcripſerit libros, tantum recenſent, mihi verò maxime animus eſt oſtendere, qua via, quibus gradibus ad ſummam Jurisprudentiam pervenerit Pomponius, ut ità cupidam Legum Juventutem ad imitationem optimi pelliciam exempli, & devia vitanda monſtrem. Tum quoque fortaſſis oſtendiſſe videbor, Bertrandum in exponenda hujus Juriſconſulti vita aliquando â vero aberraſſe.

(p) De diſcrimine harum vocum vide Sigonium de *Nominibus Romanorum Cap. II. & IV.* aut ſi mavis Vinnium ad §. *XXIX. Inſtit. de Legatis.*

(q) Vide Sigonium *d. libr. cap. III.*

(r) Adeatur Sigonius *d. libr. Cap. I.* ubi & plures cauſſas recenſet, ſed quæ nobis haud æquè adrident.

§. *IX. D. pro Socio.* Non ignoro, ſolicitari à Bertrando, (s) &, qui hunc diſſimulato quamvis nomine exſcripſit, Bockelio (t) lectionem loci, quem deſignavi (u) contendique haud legendum: *Et ait Iulianus Sextum Pomponium referre Sabinum reſpondentem*, Verùm, *Et ait Sextus Pomponius, Iulianum referre Sabinum reſpondentem.* At praenomen Pomponii non mutant, ipſique, dum invertenda eo modo Ulpiani verba cenſent, me Judice falluntur: quum ita & Juliani nomen, quod apud Domitium deinde ſequitur, ejiciendum foret, & reponendum Pomponii. Qua tamen de re ſilent. Praetereo quod ad Sabinum ſcripſerit Pomponius, (x) quodque ipſi illi correctores obliti videantur fuiſſe, etiam alibi (y) Pomponium ab Juliano laudari. Exiſtimarunt hi, Pomponio Julianum aetate fuiſſe ſuperiorem, neque adeò ab hoc illius auctoritatem potuiſſe adduci, quod uterque ob-

(s) *De Jurisperitis libr.* I. in *Sexto Pomponio*, qui tamen ſibi ipſe non conſtans *libr.* II. in *Pedio* Ulpianum ſic emendat: *& ait Julianus Sextum Pedium referre Sabinum reſpondentem*, quod & Menagius obſervavit *Amoen. Jur. Civ. cap. XX.*

(t) Libello *de familiis veterum Jurisconſultorum.*

(u) Verba Ulpiani, uti quisque videre poſſit, ſubjiciam, ſunt autem iſta: *Si Servo communi legatum ſine libertate unus ex dominis reliquit, hoc ad ſolum ſocium pertinet. an tamen pro ſocio judicio communicare debeat cum herede ſocii quaeritur?* & ait Julianus Sextum Pomponium referre Sabinum reſpondentem, *non communicari, & poſſe hanc ſententiam defendi* Julianus ait.

(x) Libros XXXV. Vide *Indicem* Pandectis praefixum, adde & Menagium *Amoenitatum Juris Civil. cap. XX.*

(y) Non video id adnotaſſe Menagium, citat autem Julianus Pomponium bis in *L.* VI. §. VI. tum quoque ſemel in §. VII. & §. VIII. *D. de Negotiis geſtis*. Tot loca, ſi quis corrupta adfirmare velit, hunc certe inſanum non ſanus juret Oreſtes.

obtendit. (z) At error hic ſuo loco removebitur. Haeret ergo, ut è diverticulo in viam revertam, Pomponio praenomen Sextus. Verum duone fuere Pomponii, quibus id praenominis eſſet? Ità ſanè Antonius Auguſtinus, (a) & Jacobus Cujacius (b) Viri maximi exiſtimarunt. Movit ipſos inſcriptio *Legis XLI.* & verba Legis ultima *D. de Heredibus inſtituendis*. Habet inſcriptio *Pomponius libro XII. ex variis Lectionibus.* In calce autem ejusdem capitis dicitur: *Ut refert Sextus Pomponius.* Ità rem miram! Sextus Pomponius Sextum Pomponium laudat, & unus repente geminus evaſit Pomponius. Voluere mederi malo, qui pro verbis, *ut refert sextus Pomponius*, repoſuere, *ut refert Sextus Pompejus.* (c) At verendum eſt, ne in ſcyllam inciderint, dum charybdim vitant. Si enim intelligant Sextum Pompejum, Cn. Pompeji patruum (d) quem Cicero in Bruto adfirmat, praeſtantiſſimum ingenium contuliſſe ad ſummam Juris Civilis, & ad perfectam rerum Stoicarum ſcientiam, is ſane nec Tiberium Caeſarem vidit, nec ei notus fuit ſervus ejus Parthenius, nedum referre potuerit, (e) quid Tiberius

(z) Bertrandus *in Pedio*, Bockelius *d. lib.*

(a) Libro *de propriis Nominibus Pandectarum.* adde Menag. d. cap. XX..

(b) In *Commentar. ad tit. D. de heredibus inſtituendis*, ad ſubjectam *legem.* Cujacii tamen mentionem non animaduerto facere Menagium. Charondas quoque ait, ſi legatur *Pomponius*, alius eſt ab hujus legis auctore, ad *eandem legem.* Salinerium his adjiciam infra.

(c) Ità habet editio vulgata.

(d) Vide Pomponium noſtrum *L.* II. §. XL. *D. de Origine Juris.*

(e) Adde, quod eum ſcripſiſſe quidquam, non obſervaverim tradi.

in perſona ſervi ſui conſtituerit. Pridem Sextus Pompejus abierat

illuc, unde negant redire quenquam. (f)

Video quidem Tiberii aetate & Sextum quendam Pompejum conſulem fuiſſe (g) & affirmare Lipſium, unicè Muſis ſtudiisque amicum extitiſſe, atque ideo fugitivam ejus memoriam non fruſta ab ſeſe retractam (h) Verùm ut Juriſconſultus forte fuerit, de jure tamen quidquam conſcripſiſſe librorum non traditur. Quid ergo? vellem AA. Clariſſimi Viri Aegidii Menagii Hiſtoria Veterum Juriſconſultorum (i) ad manus noſtras perveniſſet, aut, quod ut factum ſit vereor, unquam lucem adſpexiſſet. Hic enim promiſerat, ſe in ea oſtenſurum, quam fallatur Antonius Auguſtinus, adeoque & Jacobus Cujacius, quando geminum fingunt Pomponium. Et ipſe ergo nodum illum omnem erat ſublaturus, nec felicius eo, quemadmodum, qui ingenium Viri & eruditionem ex-

(f) V. Cl Joh. Albertus Fabricius in *Bibliotheca Latina* ipſum inter eos recenſet, qui ante Auguſti Imperium Juris ſcientia floruere & Cicero *libr. I. de Officiis*, videtur ejus mentionem facere, ut, quum illa ſcriberet, jam mortui.

(g) Eo ipſo anno, quo Imperium excepit Tiberius, ipſeque cum Sexto Appulejo collega primus in Tiberii verba juravit. Tac. *l. Ann. VII.*

(h) confer Lipſium ad III. *Annal.* Tac. XI.

(i) Adfectam hanc ipſe refert *epiſtolâ* ad Ludovicum Nublæum, qua ei *Amoenitates* offert. Verba haec ſunt: *Quaerenti autem mihi, quas* (ex lucubrationibus meis tibi) *potiſſimum inſcriberem, hiſtoria veterum Juriſconſultorum, quando eam tibi potiſſimum placere intellexeram, primum occurrebat, ſed quum tam grande opus brevi ad finem perducere non liceret &c. cap. XX. Amoen.* ait: *ut pluribus in vita Pomponii oſtendemus.* mox: *quod alibi oſtendimus*, quod & *Cap. XLIII.* repetit.

exquiſitisſimam noverit, haud invitus fatebitur, poterat quisquam. Sed aut liber non fuit perductus uſque ad umbilicum, nec editus unquam, aut ego infelix ſum, qui nullibi viderim, etſi inveſtigationi operam non piguit impendiſſe. Interea dum vel Menagii labor prodeat, vel alius ei ſuccedat, oro AA. ut vobis perſuadeatis, *Caput XLI. D. de Heredibus inſtituendis*, fuiſſe ab eodem Jurisconſulto profectum, cujus eſt & praecedens, Julianum ſigno. Suadebit, ut id ſtatuatis, forte ſermonis nexus, & exiſtimabitis, architectos Pandectarum, quum Juliani locum ex Libro XXX. Digeſtorum transſcriberent, quo ille loco Pomponium laudabat, ſimul in Pomponii variarum lectionum libros incidiſſe, atque ad oram notaſſe locum ab Juliano ſpectatum. Aut feciſſe hoc alium quendam ſtudioſum Juris, ex cujus manuſcripto Codice Digeſta Florentina ſunt propagata, & cujus fortaſſe tempore Veterum Jurisconſultorum libri nondum interierant. (k) At ita quis dixerit me ſecare nodum, non ſolvere, patiar, modo idem meliora adferre haud gravetur. Illud moram nobis nullam injicere debet, quod Ulpianus in *L. XXXII. D. de legatis libr. I.* ipſe Pomponio videatur eripere praenomen Sexti, quod tamen alibi ei tribuerat. Legitur quidem ibi: *Quod ita verum eſſe tam Sextus quam Pomponius probant.* Et videtur ideò Sextus à Pomponio eſſe diverſus. Verum expedita res eſt per Graecos, quibus non *Sextus* ſed *Servius* illic legitur. (l) Signatur autem Servius Sulpitius Rufus, quem Q. Mucius

(k) Neſcio, annon vel totam inſcriptionem ſuſpectam reddant Notae illae, quibus ferè tota includitur. Eas enim ſignificare, illis circumſcripta in Pandectis Florentinis non fuiſſe lecta, ipſe Taurellius monuit.

(l) Confer Bertrandum in Sexto Pomponio.

Digitized by Google

cius Scaevola ad capeſſendum Jurisprudentiae ſtudium hac obiurgatione pertraxit: *Turpe eſſe patricio & nobili & cauſſas oranti jus, in quo verſaretur, ignorare.* (m) Hujus autem Servii, at quanti Viri! creberrima in Digeſtis mentio. (n) Graeci ergo iſtam nubeculam diſcuſſere omnem; ſiccine verò inquis, Graecis plus tribuis, quam Pandectis Florentinis? ita eſt AA. oſtendit Clariſſimus Juriſconſultus Antonius Contius, Graecos non transſcripſiſſe ſuos Digeſtorum libros ex pandectis illis, quæ nunc Florentiae velut palladium aliquod adſervantur; ſed habuiſſe integriora Digeſta ad verbum & κατὰ πόδας ex vero Juſtiniani prototypo fideliter translata, ex quibus quæcunque ſunt in Pandectis Florentinis lacunae aut vitia repleri aut emendari queant. (o) Nihil ergo cauſſæ eſt, cur legis à nobis adductæ lectioni Graecæ fidem non adjungamus.

At nimis diu nos prænomen Pomponii moratum eſt, & verendum mihi, ne quis occinat:

Turpe eſt difficiles habere nugas,
Et Vanus labor eſt ineptiarum.

deſiderabat inſtitutus de Juriſconſulto hoc ſermo, ut prænomen ejus ne relinqueretur incertum. Eaque in re ſi quid peccatum eſt, egregiorum me virorum exempla defendent, qui ad notitiam praeclarorum auctorum quae

(m) *L.* II. *§.* XLIII. *D. de origine Juris.*

(n) Vide Bertrandum lib. II. in *Servio Sulpitio.* Scripſerat hic prope centum & octoginta libros, *d. l.* II. *§.* XLIII. *D. de origine Iuris.* Eos autem libros omnes de Jure Civili fuiſſe non adfirmat Pomponius, quamvis id exciderit Ruperto, non placuerit autem pridem Bertrando, in *Servio.*

(o) Verba ſunt Antonii Contii *L.* I. *Diſp. Iur. Civ. cap. VI.*

Digitized by Google

quae pertinere viſa ſunt, ſolicitè anquiſivere. Pergimus ad nomen, quod noſtro eſſe Pomponio, nec admoneri erat neceſſum. Colligit inde Coraſius, JurisConſultum noſtrum fuiſſe nobili claraque familia Romana ortum. At ſi non fuit nobilis Pomponius, nunquid uſurpare poterat illud:

Stemmata quid faciunt, quid prodeſt Pontice longo
Sanguine cenſeri, pictos oſtendere vultus
Majorum, & ſtantes in curribus Aemilianos?
Tota licet Veteres exornent undique cera
Atria; nobilitas ſola eſt atque unica virtus. (p)

Audiſtis Juvenalis, quem æqualem habuit Pomponius, de nobilitate ſententiam, quæ JConſultum tueri poterat, ſi quis ei ignobilitatem objicere aut voluiſſet aut quiviſſet. Nec alia eſt Celſiſſimorum Principum noſtrorum de illa opinio, quorum tamen Gente nobilior nulla. Memini legere me in Sereniſſimi Principis LUDOVICI HENRICI, cujus obitum immaturum nondum eluximus, libris adſcriptum optimum hoc dictum: LABOR HEROA PRO-

(p) Adi proſixius talia declamantem (videtur enim Boeclero *facundia* uti & philoſophandi ſtudio Satyricum inſtitutum excedere) Juvenalem, *Satyra* VIII. obvia ſunt illa Euripidis: *Superflua eſt oratio nobilitatem ſi mortalem laudaverimus. Olim enim, cum primum nati ſumus, & mater tellus homines formavit, omnibus ſimilem largita eſt faciem. Peculiare nihil habemus, ſed una generis eademque origo nobiles ac ignobiles produxit, tempus autem legibus arbitrariis nobilitatem efficit magis glorioſam. At in prudentia nobilitas ſita eſt, & intellectus non à divitiis, divinitus datur.* Et, *de nobilitate parum laudis prædicare poſſum, bonus enim vir mihi nobilis videtur, qui verò juſtus non eſt, licet à patre meliore, quam Iupiter ſit, genus deducat, ignobilis mihi cenſetur.*

Digitized by Google

PROPRIAQVE VIRTVS NOBILITAT. An aliud putatis fixum ſedere Divae noſtrae? Non ſanè. non reſpuit ea cujuſquam genus, non rei familiaris anguſtias, animum ſpectat, ingenium intuetur, induſtriam probat. Virtuti ad ejus templum invia nulla eſt via. Gnæum (q) Flavium licet ſcribam, licet humili fortuna & libertino patre natum (r) admiſit, Tribunumq; plebei, Senatorem & Aedilem Curulem (s) ringentibus quantumvis Patriciis (t) cre-

(q) Ita enim, non autem Cnæum integrè ſcribi debere docet V. Cl. Jacobus Perizonius, *Animadverſ. Hiſtor. Cap. VII.* quamvis per ſiglas ſi ſcriberetur, *C N.* manſerit in uſu. Miror eum, qui Orthographiam Romanam ex Acroaſibus Schurzfleiſchii collectam edidit, ſcribere *G pro C. ut, Gajus, pro Cajus.*

(r) Liv. *libr. IX. cap. ult.*

(s) *L. II.* §. VII. *D. de origine Iuris.*

(t) Adeo ut plerique eorum annulos aureos & phaleras deponerent. Liv. *d. l.* adde Valer. Max. *libr.* II. *cap. V.* & *libr. IX. cap.* III. quo poſteriore id illos feciſſe ait, quum Cn. Flavius eſſet *Præturam* adeptus. Videbatur ſcribendum fuiſſe *ædilitatem*, nec alibi enim legere memini, illum Prætorem fuiſſe. Niſi forte Valerius lata ſignificatione vocabulum iſtud accepit, qua Prætura non ſolum omnem Magiſtratum, cui pareret exercitus, Veteribus notavit, ſed & quamcunque in re profana & ſacra Præfecturam ut docet Lipſius: aut, Varroni omnes Prætores dicti, qui præirent jure & exercitu. Indeque Philippo Carolo *Animadverſ. in A. Gellii Noct. Attic. libr.* VI. *Cap. IX.* Cn. Flavius Aedilis Curulis *ſive* Prætor appellatur. Quod neſcio an Valerii Maximi ſtilo conveniat: menti forſan convenit, cum *d. l. II. cap.* V. Aedilem Curulem factum commemoraſſet. Sed hæc vir illuſtris Jac. Perizonius optime exponet, cujus Valerium Maximum avidè exſpectamus. Videbit quoque de his amicus & Civis noſter Eberardus Otto, qui doctiſſimo *Commentario ad Aedilitium Edictum*, cui præter ultimam manum intelligo deeſſe nihil, Rempublicam litterariam, cariſſimamque patriam propediem ornabit.

Digitized by Google

creavit. Alfenum (u) Varum, utut ſutrinam, (x) vel quod alii malunt, uſtrinam (y) exercuiſſet antea, in numerum ſacerdotum ſuorum recepit (z) ad conſulatum evexit, tantumque illi dignitatis conciliavit, ut mortuus publico

C fu-

(u) Ità ſcribitur in Digeſtis. Cruquius tamen Horatio I. *Serm. ſatyra* III. ubi

- - - - ut ALFENUS vafer omni

Abjecto inſtrumento artis, clauſaque taberna

Sutor erat,

vulgo legebatur, reponit ALFINIUS. Sigonius, Rupertus, alii notant quidem & ALFINIUM fuiſſe dictum: nec ergo cauſa erat, ob quam Dionem reprehenderet Bertrandus, in *Alfeno Varo*. at inde nomen ejus apud Horatium mutandum eſſe non conſequitur, cum codices manuſcripti, Ruperto teſte, repugnent: & ALFENUM non ſolum illi, Gellius & Servius Grammaticus, ut Rupertus adnotavit, ſcribant, ſed &, quod huic neglectum, ſine controverſia Catullus *Carmine* XXXI. ſic enim legitur:

Alfene immemor, atque unanimis falſe ſodalibus.

ubi ſi quis *Alfini* velit ſcribere, fruſtra fuerit.

(x) Apud Horatium vulgo legitur *Sutor erat.* & lectionem tuetur Vetus Commentator apud Cruquium.

(y) Alexander ab Alexandro *Genialium dierum libr. VI. Cap.* XXIII. & Cruquius. Quibus tamen non videor adſentiri temerè poſſe. Legunt hi apud Horatium non *Sutor erat*, ſed *tonſor.* Puto autem nimis levia eſſe, quibus Cruquius movetur, argumenta, nec tanti, ut commentatoris veteris partes propterea deſerendæ ſint. Verba Horatii

Vellunt tibi barbam

laſcivi pueri.

non indicant hoc, quod vult Cruquius, ſed videntur ſatis rectè eſſe explicita ab Joanne Bondio.

(z) Audiit Servium Sulpicium Rufum. *L.* II. §. XLIV. *D. de origine Juris.* apud commentatorem Veterem in editione Cruquiana anni cIↄ Iↄ III. ſcribitur MARCOQUE *Sulpicio Juris-Conſulto uſus*: cùm debuiſſet, MAGISTROQUE. quod extra controverſiam eſt.

Digitized by Google

funere efferretur. (a) nemo hîc abjicere animum debet, niſi cui animus malus eſt, quique Murciæ litare mavult, quam ſevera lege in pulcerrima ſcientia, & qua humanæ ſocietati nec utilior nec neceſſaria magis ulla, proficere.

Ad Pomponium noſtrum quod attinet, fuerunt ſanè, qui Pomponiam Gentem Pomponi, quem Numæ Regis juſtiſſimi, religioſiſſimique filium perhibent, originem debere ſuam adfirmarent. Et poterat genti una illa ad nobilitatem ſufficere imago. Verùm, quum vel ipſo Plutarcho teſte (b) non ſatis liquido conſtet, Numam filios reliquiſſe, quumque Pomponii, antequam à plebe diſtingueretur Equeſter ordo, non Patriciis, ſed Plebejis (c) ſint adnumerati, non poſſumus temerè, Pomponiorum

(a) Dictus Commentator & Alexander Neapolitanus adeantur.

(b) Plutarchi ex vita *Numæ Pompilii* verba hanc in rem iſta ſunt: *Porro de liberis ejus* (Numæ) *atque conjugiis inter ſcriptores ſunt controverſiæ. Quidam neque aliam poſt Tatiam ab eo uxorem ductam, neque præter filiam Pompiliam alios ei fuiſſe filios adfirmant. Alii præter hanc quatuor ei filios adſcribunt, Pomponem, Pinum, Calpum ac Mamercum, ab iisque ſingulis illuſtres familias propagatas fuiſſe tradunt, à Pompone Pomponiam, à Pino Pinariam, à Calpo Calpurniam, à Mamerco Mamerciam, cui quidem propter hanc ipſam cauſſam Regum cognomen fuerit. Tertia opinio eſt eorum, qui reprehendentes hos, quod in gratiam earum gentium, illarum originem falſo adſtirpem Numæ referant, ipſi Pompiliam non Tatia natam, ſed Lucretia adſerunt, quam Rex jam factus Numa duxerit.* Miror Sigonium & Andream Schottum confidenter adfirmare, Plutarchum tradere, Pomponios à Pompone Numæ Regis filio duxiſſe originem. adriſit tamen hæc genti, ut ex denariis eius arguit Schottus.

(c) Ita capio Andr. Schottum, qui Pomponiam inter Gentes plebejas recenſet.

rum gentem nobilem (d) dicere. Etſi enim poſt leges Gracchanas (e) forſan tota Equeſtris fuerit, non conſequitur tamen inde, Pomponios nobiles fuiſſe. (f) Nemo enim nobilis, niſi cujus Majores Curuli Magiſtratu functi. Curulis enim Magiſtratus tribuebat jus imaginis prodendæ memoriæ, & poſteris. Ex imaginibus naſcebatur omnis nobilitas. (g) Unde Cicero etſi eques, haud tamen nobilis, ſed novus homo, ceu qui primus in familiam ſuam Curules honores intuliſſet, filius ejus utique nobilis. Quum itaque non liqueat majores Pomponii noſtri hujusmodi Magiſtratus geſſiſſe, fictam nobilitatem ei facilè tribuere non poſſumus. Quo minus ta-

(d) Sigonius enim *de Nominibus Romanorum cap. VI.* auctor eſt, nobiles primum patricios fuiſſe dictos, quippe quibus primum honores illi, ex quibus nobilitas comparabatur, in Republica patuerint. adde *Liv.* allegato *Lib. IX. cap. ult.* & *Val. Max. lib. II. cap. V.*

(e) Quibus judicandi poteſtas à Senatu in Equites translata, & horum ordo à plebejo ſeparatus. *Flor. lib.* III. *cap.* XIII. Aſcon. Pedian. *in Divinat.* & clariſſimè *Plin. lib.* XXXIII. *cap.* II ante enim tantum duos ordines fuiſſe nulli obſcurum eſt, Senatorium & plebejum, & inde Gajus *l.* CCXXXVIII *D. de verb. ſignif. Plebs eſt cæteri Cives ſine ſenatoribus.* Exponit enim leges XII. Tabularum, quibus non niſi duo ordines cogniti. Gajum ſequutus eſt Juſtinianus in §. IV. *Inſt. de Jure Nat. Gent. & Civil.* niſi quod hic clarior. Miror eam rem torquere Gerardum Coccejum in *Commentar. ad L.* II. §. VIII. *D. de Origine Juris.*

(f) Sicut nec inde, quod ex quo honores cum plebe communicati, quidam è Pomponiis Curuli Magiſtratu functi, colligi poteſt, omnes fuiſſe factos nobiles: quando qui ejusmodi Magiſtratum geſſit, ſuis poſteris quidem nobilitatem, non autem toti genti potuit adquirere.

(g) Vide Sigonium dicto *libr. de Nominibus Roman. cap.* VI. ubi & notiſſima Ciceronis verba adducit.

tamen Equeſtri gente ortum liceat conjicere, adeoque ſplendidiſſima,(h) neſcio ſanè quid refragetur. De T. Pomponio Attico ait Cornelius Nepos, *eum ab origine ultima ſtirpis Romanæ generatum, perpetuo à majoribus acceptam equeſtrem obtinuiſſe dignitatem* (i) Gentilem Pomponii Attici JurisConſultum noſtrum fuiſſe, jure videor credere.(k) *Gentiles ſunt* Scævola auctore, (l) *qui inter ſe eodem nomine ſunt, ab ingenuis oriundi, quorum majorum nemo ſervitutem ſervivit, quique capite non ſunt deminuti.* Eſt autem noſtro idem nomen, quod Attico. Et quis illum ab ingenuis non fuiſſe oriundum, aut majores ejus capite fuiſſe deminutos(m) probarit? quis denique Romanum(n) fuiſſe Juriſconſultum hunc negarit? Audio quidem nonnullos regerentes, etiam terræ filios, ut nunc, ita & olim illuſtriorum nomina uſurpaſſe.(o) At de Pomponio noſtro, viro graviſſimo, veramque philoſophiam, non ſimulatam profeſſo, quique id unicè operam daret, uti cuique ſuum tribueret, id autumare, ipſumqun falſi (p) accuſare velle, inconſideratisſimæ foret temeritatis. Videmur ergo haud male colligere Pomponium hunc ſplendidum Equitem fuiſſe. Quamvis

(h) Splendor Equeſtri ordini velut propriè tribuitur.

(i) *Vitâ Attici.*

(k) Et certè non minore, quam quo Cicero Servium Tullium Regem gentilem ſuum appellat.

(l) Apud Ciceronem in *Topicis.*

(m) Hoc enim definitioni ſufficere puto, quando capitis diminutio & amisſionem libertatis comprehendit.

(n) *L.* II. §. I. *D. de orig. Jur.* ubi: *initio civitatis noſtræ.*

(o) Rupertus *ad Enchiridion* noſtri *de Origine Juris cap. I.*

(p) Falſi nominis vel cognominis adſeveratio poena falſi coërcetur. *L.* XIII. *D. ad Corn. de Falſis.*

Digitized by Google

vis ex qua Pomponiorum familia ortus fuerit non conſtet. Recenſentur in Pomponiorum gente familiæ Atticorum, Flaccorum, Mathonum, Molonum, Muſarum, Vitulorum, Baſſorum, aliorumque. (q) Noſter cognomen familiamque ſuam non tradidit, nec tradidiſſe alios obſervo. Gens tamen ejus nota eſt. Hujus dignitati ne quid per ſemet decederet, laboravit ſedulò. Noluit ſeſe cenſeri laude ſuorum, ſicut nihil ipſe futuræ laudis ageret. Exiſtimavit miſerum eſſe, aliorum incumbere famæ. (r) Degeneri majorum dignitas oneri eſt & rubori, homini frugi gnavoque incitamento. Hic patrium animum, virtutemque capit, & majoribus honori eſt, ille dedecori & ex ſemet natus videtur.

Quam ſolicitè Romani pueri inde à tenerrimis annis fuerint educati & liberalibus artibus eruditi, neminem puto fugere, (s) addebantur iis, qui rationem legendi, qui pronunciandi modum, ſonumque, qui Muſicen, qui Geometriam, qui linguam Græcam, qui Latinam, illis accuratè traderent, qui optimos quosque auctores & Græcos & Romanos, Poëtas, Oratores, Hiſtoricos interpretarentur, ſermonem ad elegantiam formarent, Rhetorum præceptis utriusque linguae excolerent, animosque illorum multa, longeque patente doctrina imbuerent. Pomponium noſtrum eodem modo inſtitutum fuiſſe, ambigere vix quisquam poteſt. Nam ut cetera ex iis, quae dixi, prætercam, Linguæ Græcæ quam peritus fuerit, oſtenderent flores complures ex Græcis auctoribus petiti, quibus opera ſua adſperſit, ſi quidem hæc exſtarent

(q) Andreas Schottus tantum ſex priores refert: in *inſcriptionum* autem corpore Gruteri occurrunt plures.

(r) Juvenalis *Sat.* VIII.

(s) Vide, ſi lubet Quinctilianum *Inſtitut. Orat. Lib.* I.

rent integra. Nunc, quando ea nobis injuria temporum, aut hominum invidia, aut etiam ſocordia eripuit, vel ſola *lex XX. D. de Fideicommiſſariis libertatibus* (t) docere id ipſum poteſt. Linguæ autem Romanæ quàm fuerit gnarus, is tantum ignorat, qui fragmenta ejus nunquam inſpexit. Quodque de Juriſconſultis veteribus in univerſum dixit cenſor eorum rigidiſſimus Laurentius Valla, (u) *eorum orationis genere in brevitate ſumma nihil aptius, in dignitate rerum nihil elegantius eſſe*, id & de ſermone Pomponii adfirmatur veriſſime. Dedidit ſe deinde Pomponius noſter, Philoſophiae, exemplo gentilis ſui, T. Pomponii Attici, non Epicureæ quidem, ſed Stoicae. (x) Non dicam, pleroſque Juriſconſultorum Veterum ab Stoicis fuiſſe inſtitutos (y) nec adeo ab hac ſecta alienum fuiſſe videri Pomponium poſſe, cum exiſtimem, curam, quam verbis (z) adhibuit Pomponius, quamque illis Philoſophis (a) maximè familiarem fuiſſe conſtat, efficere, uti ea de re ambigere, niſi fruſtra, nemo que-

(t) De qua lege infra, adde *l.* XXX. D. *de uſurp. & uſucap.*
(u) In *Elegantiis.*

(x) Non quod ad eam tantum partem, quæ eſt de moribus, ſed & quod ad illam, quæ rerum naturam contemplatur, ſicut Bertrandus ex *d. L.* XXX. *D. de uſurpat & uſucap.* & ex Senecæ *Natur. Quaeſt. lib.* II. *cap.* II. colligit; adde Dionyſ. Gothofredum in *notis ad* L. XXXIII. §. V. *D. de Rei vind.*
(y) Cujac. *XI. obſ.* XXXVII.

(z) Specimen rectè quis ceperit ex *L.* VIII. §. II. *D. de optione vel electione legata*, ubi ait: *Non videor conſentire, qui ſentire non poſſum.*

(a) Vide verba Ciceronis Cujacio adducta *d. l.*

queat. Poteram addere, quod occurrant, (b) qui Pomponium noſtrum è Proculianis fuiſſe ſtatuant, quodque hi fuerint ſucceſſores Antiſtii Labeonis, quem Stoicis addictum fuiſſe, nemo dubitaverit. Nam & hic vocum origines, rationesque ſcrutatus ſedulò, & ne quis negligendum hoc ſtudium Juriſperito, aut olim exiſtimaret, aut nunc putet, ea præcipuè ſcientia ad enodandos pleroſque Juris laqueos feliciter uſus eſt. (c) Ex diſciplina Stoica Labeoni quoque videtur natus contemptus hono-

(b) Inter hos eſt Salinerius & Boekelius, qui hac in re haud ſequitur Bertrandum, is enim ait, Pomponium Labeonis ſectam minime probaſſe: additque id colligi ex *lib.* XXXV. *ad Sabinum*, non adnotans, ex quo fragmento, niſi forte *L. VI. D. de pign. act.* quæ eſt ex illo libro, deſignat, ubi Pomponius ab Atilicino recedit, quem ex affectis Labeonis fuiſſe dicit Bertr. At id quidem argumentum ſatis leve videtur. Nec ſat ſcio, annon rectius dicatur, noſtrum neque in Labeonis, neque in Capitonis, vel, ſi mavis, Caſſii aut Proculi verba juraſſe, vide omninò *L.* XXVI. §. II. *de Legatis libr. I.* adde *L. XLV. D. eodem*, qua utriusque Scholæ Juriſconſultos laudat. Sicut & in *L. XI. D. de Neg. geſt.* Proculum, in *L.* autem XL. *D. de receptis, qui arbitrium*, Caſſium, in *L.* XXXIII. *D. de Rei vind.* iterum Trebatium ſequitur. Duæ leges priores adeo male habuere Salinerium, ut duos exiſtimaret fuiſſe Pomponios, eamque in rem adduceret *L.* XXIV. *D. de Rei vind.* ubi nullius tamen Pomponii mentio. Vide Salinerium ad Tac. III. *Ann.* LXXV. in editione Gronoviana. Quicquid placeat, durum mihi videtur, ſi ex eo, quod Pomponius aliquando hujus illiusve familiæ Juriſconſultum ſequatur, ſtatim, cum huic illive ſcholæ mancipare velis. Quum & Julianus amplectatur Trebatii opinionem, *d. l.* XXXIII. *de Rei vind.* quamvis ille Caſſianis acceuſeatur.

(c) Gellius. *Noct. Attic.* XIII. *cap.* X Quinctilianus *Inſtitut. Orator. L. V. cap. XIV.* omnibus *Juriſconſultis ſummum circa proprietatem Verborum laborem* tribuit.

norum, tradit enim Pomponius, cum oblatum ſibi ab Auguſto conſulatum ſpreviſſe. (d) Natus inde & incorruptæ libertatis amor, quem Labeoni celebriorem famam, quam Capitoni peperiſſe ex Tacito (e) conſtat. Licebat dicere, Labeonis, & eorum, qui illius partes ſecuti ſunt, exemplum imitatum eſſe Pomponium, at videtur mihi caſtus ejus religioſusque, & qualis Stoico convenit maxime, animus abunde inde colligi, quod furtum me facere adfirmet, ſi ego me invito domino contrectare rem putem, cum tamen dominus velit. (f) adeò hic

(d) *L.* II. §. XLVII. *D. de orig. Jur.* à Pomponio tamen diſſentit Tacitus III. *Ann.* LXXV. Auguſtum injuriæ Labeoni illatæ arguens. Salinerius credit Tacito: ego, ſi licet, Pomponio, malim tamen adeas Rupertum ad d. §. XLVII. *de orig. Jur.*

(e) *d. l.*

(f) *L.* XLVI. §. VIII. *D. de Furtis.* Juſtinianus tamen §. VIII. *Inſtit. de obligat. quæ ex del. naſc.* negat hàc in ſpecie furtum fieri: Verùm aut dicendum eſt, non eo effectu furtum committi, ut actioni furti ſit locus, quomodo temperamentum Ulpiani *d.* §. VIII. *L.* XLVI. quoque tum capiendum, aut Juſtiniano & Ulpiano religioſiorem fuiſſe noſtrum. Licet his adjicere ex *L.* XLIV. §. I. *D. de Furtis*, & iſta Pomponii: *ſi rem meam quaſi tuam tibi tradidero, ſcienti meam eſſe, magis eſt furtum te facere, ſi lucrandi animo id feceris.* adjicioque eò lubentius, quo verius exiſtimo, alienam eſſe à mente Pomponii eorum opinionem, qui putant, tum demum furti obſtringi accipientem, ſi rem ſuam eſſe adſerens, ſimulansque, alterum ad tradendum induxerit. Aut enim nimis fallor, aut ſola contrectatio alienæ rei lucri faciundi gratia, abs te ſciente, non eſſe tuam facta, te furem arguit, quamvis alter vel ſponte tradiderit, & exceptio illa Pomponio ne cogitata quidem fuit, qui pravo animo accipientis maleficium metitur: nec dubito ergo, quin erret Vinnius in *Commentar. ad* §. VI. *Inſtit. de Oblig. quæ quaſi ex contr. naſc. n.* 1. ſuſpicioque ſemper Juriſconſultorum noſtro-

hic veræ Antiſtes ſapientiæ nos ab aliena re non ſolum oculos, manusque, ſed etiam animos abſtinere jubet. Dum ei, qui quod poſſidet ſibi per leges uſucapere non licere putat, nec erranti procedere uſucapionem ejus, (g) dum inter prima Juris Gent. præcepta erga Deum religionē, & ut parentibus patriæq; pareamus, (h) refert? Numquid eo ipſo aliud quam haud ſimulatam philoſophiam indicat? Hujus divinis præceptis Pomponius mentē excoluit ſuam, ratus fruſtra addiſci Jurisprudentiam, quæ non ex limpido iſto fonte deduceretur. Et quos foret potius ſectatus quam Stoicos? His inter Ethnicos nulli certiores cuſtodes ſapientiæ & virtutis, adeò ut ne ipſi quidem Eccleſiæ Chriſtianæ Patres adfirmare ſint veriti, nullos Philo-

D ſo-

ſtrorum de moribus doctrinam, nec vereor eos præferre recentibus, ut qui non accuratè adeò ſingula ubique videntur diſtinguere: ità, ut hoc exempli cauſſa adferam, non placet, quod Clariſſ. Weberus, (pace doctiſſimi viri dixerim) iis nihil imputat, qui ſcalas & inſtrumenta ad effringendum furibus commodant, *notis ad Pufendorffii de offic. Hom. & Civ. lib. I. §. ult.* rectius Gajus in *L. LIV. §. IV. D. de furtis. qui ferramenta ſciens commodaverit ad effringendum oſtium vel armarium, vel ſcalam ſciens commodaverit ad adſcendendum, licet nullum ejus conſilium principaliter ad furtum faciendum intervenerit, tamen furti actione tenetur.* Sed de his forte aliquando alibi, Deo volente, uberius dicemus. Interea vide Gellium *Noct. Attic. Lib. XI, cap. ult.*

(g) *L.* XXXII. §. I *D. de uſurpat. & uſucap.*

(h) *L. II. D. de Juſtitia & Jure.* ubi in tranſitu liceat monere, non adridere mihi, quod Cl. Wiſſenbachius ibi emblema fingit: exiſtimat Pomponium ſcripſiſſe, *erga Jovem religio*, adſenſum citius inveniſſet, ſi repoſuiſſet, *erga Deos*, ſed nec hoc placet, quum inverecundè adfirmetur, Veteres nunquam *Dei*, at ſemper *Deorum* feciſſe mentionem. res maniſeſtiſſima eſt, vel Senecæ *præfatio in Naturales Quæſtiones* legatur.

ſophorum propius ab Chriſtiano dogmate abfuiſſe. Stoicum, quum dixi Pomponium noſtrum, dixi Virum ſanctum, virum gravem, virum abſtinentiſſimum, gratiæ nihil, metui nihil dantem, ad juſtitiæ normam ſingula dirigentem, ad merendum optime de genere humano natum, denique talem fere, qualis erat Cato, cujus hi mores, hæc immota ſecta,

- - Servare modum, finemque tenere,
Naturamque ſequi, patriæque impendere vitam,
Nec ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo.
Huic epulæ viciſſe famem: magnique penates
Submoviſſe hiemem tecto: pretioſaque veſtis,
Hirtam membra ſuper Romani more Quiritis
Induxiſſe togam: Venerisque huic maximus uſus,
Progenies; Urbi pater eſt, urbique maritus:
Juſtitiæ cultor, rigidi ſervator honeſti:
In commune bonus: nullosque Catonis in actus
Subrepſit, partemque tulit ſibi nata voluptas. (i)

Nos AA. ſi hac parte imitari Pomponium nolimus. Si Philoſophiæ oracula cum J. Prudentia conjungere non placuerit, non erimus Jurisprudentium unquam nomine digni, ſed rabulis & vulturibus forenſibus accenſendi. Nec enim ingenti numero deblaterare poſſe leges, id Jurisprudentem efficit, ſed ipſi, ſi qua ſpecies occurrat, ex intima Philoſophia illam ante decidere non nequire debemus, quam ad ſcriptarum Legum carmen convolemus. Has ad convincendum adverſarium, qui rationibus noſtris cedere pertinaciter negat, recte demum adducimus. Aliam viam qui calcaverit, tranquillitati conſcientiæ ſuæ conſulet nun-

(i) Lucanus *de Bello civili libr. II.*

nunquam. Maximum Juriſprudentem inter & Juriſperitum diſcrimen eſt. Illius vocabulum nemo ſibi rectè adſciverit, niſi Philoſophus qui fuerit, hujus quoque rabula adſerere ſibi poteſt. (k) Revertimur ad Pomponium. Is non cocco impetu in adyta Themidis irruit, ſed, ut vidimus, Grammmaticen ante & Philoſophiæ præcepta non guſtavit, ſed imbibit. Grammaticen quum nominavi, incluſam fuiſſe intellexiſtis interpretationem optimorum auctorum, Poëtarum, Hiſtoricorumque, (l) tam Græcorum, quam Romanorum. At non fugiebat Pomponium, præter generalem illam Hiſtoriarum cognitionem, deſiderari in Studioſo Juris exactam in primis rerum Romanarum notitiam: Has ergo ſtudio ſummo evolvit, & initia, acceſſiones, fataque Reipublicæ ſpectavit diligenter, tum quibus gradibus, quoque proceſſu Jus Romanum ad illud faſtigium fuiſſet eductum, accuratè requiſivit. De re dubitare nemo poteſt, niſi cui obſcurum fuerit, eum ex ipſa hiſtoria Romana ſuam aliquando firmare ſententiam. Ita quum legiſſet, Attilium Regulum olim non fuiſſe viſum poſtliminio reverſum, quod juraſſet, Carthaginem rediturum, inde collegit, captivum tum demum poſtliminio reverſum videri, ſi habuiſſet animum in civitate manendi. (m) Et quis putet,

Pom-

(k) Conſule Conringium *dedicatione Seduardi Hopperiani.*

(l) Vide Quinctilianum *Inſtitut. Orator. lib. II. cap. I.* ubi: *Grammatice (quam in latinum transferentes litteraturam vocaverunt) tenuis à fonte, adſumtis Poëtarum, Hiſtoricorumque viribus, pleno jam ſatis alveo fluit, cum præter rationem rectè loquendi, non parum alioqui copioſam, prope omnium maximarum artium ſcientiam amplexa ſit.*

(m) *L. V. §. III. D. de captivis.* Inſcriptio præ ſe fert, locum illum ex Pomponii *libro* XXXVII. *ad Q. Mucium* eſſe tranſcriptum.

Ex

Pomponium non inceſſiſſe eadem via, quam Studioſis Juris prævit? Enchiridion Juris conſcripturus, ante omnia originem & incrementa ejus demonſtravit, Magiſtratibus & Prudentibus additis, non ſperans in ipſo Jurisprudentiæ ſtudio progreſſionem felicem, niſi ſi quis hiſtoriam, antiquitatesque Romanas præcepiſſet. Hanc viam dum non ſunt ingreſſi primi illi poſt digeſta in lucem reducta legum noſtrarum interpretes, vel dum in ea ob ſeculi barbariem inſiſtere non potuere, quam turpiter ubique fere ſunt lapſi? Quis non miſereatur Accurſii, quando Caniniam legem à cane adpellatam hariolatur, quod inviderct libertati, Canis autem animal invidum? (n) Quando Falcidiam legem dictam autumat, quod ſicut

Ex eodem libro haud dubiè eſt Lex XX. *D. eod.* licet inſcriptio habeat: *Pomponius libro* XXXVI. *ad Sabinum.* Firmat id materiæ nexus. Tum ſi indici Digeſtis præmiſſo fides, Pomponius tantùm XXXV. libros ad Sabinum ſcripſit, quemadmodum & ſupra dictum.

(n) Ad *tit. inſtit. de lege Fuſia Caninia tollenda. V. quam.* notat. *ſcilicet legem Fuſiam Caniniam, forte* (hariolando adſequitur verum, ſed non conſtat ipſe ſibi) *à quodam, qui Caninius nominabatur, inductam. Nam canis ſervabat naturam, qui ſtat in palea, qui nec ſibi poteſt habere paleam, nec alus permittit accipere. Sic nec ſibi poterat tenere ſervos, quia moriebatur, nec libertatem patiebatur eis dari. Unde merito Caninia dicitur, ut ſit conveniens nomen rei.* C Caninius Gallus traditur fuiſſe Conſul ſuffectus anno DCCLI. & quidem in locum Plautii: ut videre eſt *in Faſtis* apud Sigonium, qui ait, non comperiſſe ſe, quis in Auguſti locum conſul factus ſit, appellatio legis videtur ſignare M. Furium Camillum. Hotmannus dicit legem tuliſſe P. Fuſium Camillum, C. Caninium Gallum Coſſ. anno DCCLII. ut conſtet ex faſtis Capitolinis, non uno, ut exiſtimo, errore.

Digitized by Google

ſicut falx fœnum, ita iſta de legatis quartam reſecet? (o) Tædet referre plures hominis nænias, quarum ingens acervus ex notis ejus colligi poteſt, (p) In Accurſiani ſeculi tenebras barbariemque horridam præcipiti caſu relabimur, AA. niſi conſilium Pomponii amplexi, antiquitates Romanas, unde tot capita Juris noſtri, unicè lucem mutuantur, addiſcendæ Jurisprudentiæ præmiſerimus. Erat Accurſio, in quo excuſaret ſeſe, nos in tanto litterarum ſplendore excuſari nullo modo poſſumus. Quis

 non

(o) Ad *pr. Inſtit. de lege* Falcidia. ubi ait: ideò *Falcidia dicta quia ut falx fœnum, ſic hæc lex legata reſecat, vel dic à Falcidio auctore.* ubi Joannes Faber ſuaviter addit: *qui fuit Conſul, & ideo Falcidia reſecat ipſo jure, ſecus ſi fuiſſet Prætor.* rem hodie ignorat nullus.

(p) Nimis lepidum eſt, quod ad *L.* II. §. IV. *D. de origine Juris.* verb. *placuit X. conſtitui viros*, fingit: ait autem, *antequam tamen hoc fieret, miſerunt Græci Romam quendam ſapientem, ut exploraret, an digni eſſent Romani legibus, qui cum Romam veniſſet, cogitantes quid poterat fieri, quendam ſtultum ad diſputandum cum Græco poſuerunt, ut ſi perderet, tantùm deriſio eſſet Græcis, qui ſapiens nutu diſputare cœpit, & elevavit unum digitum, unum Deum ſignificans; ſtultus credens, quod vellet eum uno oculo excæcare, elevavit duos, & cum eis etiam pollicem (ſicut naturaliter evenit, quaſi eum cœcare vellet utroque. Græcus autem credidit, quod Trinitatem oſtenderet. Item Græcus apertam manum oſtendit, quaſi oſtenderet omnia nuda & aperta Deo. Stultus autem timens maxillatam ſibi dari, pugnum clauſum, quaſi repercuſſurus levavit, Græcus intellexit, quod Deus omnia clauderet palma, & ſic credens Romanos dignos legibus receſſit, & leges his ſapientibus concedi fecit in civitate Athenarum & Lacedemonum; ſic ergo à Græcis habuerunt originem, ſicut qualibet ſcientia. Verum eſt tamen, hanc diſpoſitionem legum in latino prius conſcriptam.* Latinæ linguæ quam fuerit gnarus, vel ex hoc ſpecimine patet, quod *exercere feras* dicat eſſe, *cum illis ludere.* ad *LXII. D. de uſufructu*, cum ſignificet, habere feras, ut quæſtum ex iis capias, adi V. Cl. G. Noodt, *Obſerv. Libr. I. cap. X.*

Digitized by Google

non rideat haud incelebrem Juris Publici ſcriptorem, adfirmantem Ciceroni jam Francos & Suevos fuiſſe commemoratos; Claudianum Poetam Veſpaſiani tempore vixiſſe, Ulyſſem Trojanum fuiſſe (q) ita ſi Germanus miles Romam aut aliam Italiæ urbem obſideat, continuò Italus erit. Verùm deploranda ſunt vitia ſeculi, non ridenda, quæ litteraturam non tantum Græcam, (r) ſed & Latinam (s) fere ab Jurisprudentia ſejungunt, ac caliginem

(q) Nollem talia excidiſſe Jo. Friderico Rhetio *Inſtit. Jur. Publ. lib. I. tit. II.* §. XXIV. *&* XXVIII. Ulyſſem Trojanum, & Claudianum Veſpaſiano æqualem fuiſſe, ſi quis adfirmare vellet, is è trivio pueris futurus eſſet ludibrio. Tertium errorem invexit corrupta lectio apud *Cic.* XIV. *ad Atticum. ep.* X. Sed ibi legendum eſt: *Redeo ad tuos Baſſos, Scavas, Fangones.* pro: *Redeo ad Te baſſos, Scavas, Frangones,* vel *Francones*, quod poſterius quoque aliquos ſcripſiſſe video. Rhetius dicit, Ciceronem *cum Suevis Francorum* meminiſſe, cum tamen non obſervem, aliquos *Suevos* legiſſe pro *Scavas.* de C. Fuficio Fangone (ità rectius ſcripſit Leunclavius, quam Schottus. Phango) vide Dionem *libr.* XLVIII. *pag.* CCCLXXI. *& ſeq. edit. Leuncl.*

(r) Bœclerus *Comment. poſtum. de Scriptoribus Græcis & Latinis* ait. *Ex horum* (decem Græcorum) *oratorum ſcriptis non antiqui tantum JCons. lti Romani profecerunt plurimùm, ſed poſt inſtauratas litteras Budæus præſertim & alii ſuos fundos irrigarunt. Hodie pæne ipſa nomina ignorantur. Tantum inviſa quondam barbaries amatur.* Immo hodie plerisque iſtud gloſſæ ad §. II. *Inſtit. de Emt. Vend.* ubi *his verbis* addit *Græcis, quæ legi non poſſunt*: & *ad L.* XIX. §. II. *D. de Judiciis: hic ſequitur Græcum, quod intelligi non poteſt*, evenit, cum tamen multæ Juris noſtri partes Græcè primum ſint conſcriptæ, nec latere cuiquam poſſit, Cujacium tantum non infinita ejus linguæ beneficio reſtituiſſe ac emendaſſe.

(s) Vide Jo. Vincentii Gravinæ *præfationem in libr. de ortu & progreſſu Juris Civilis.* Cruda adhuc ſtudia in forum propellun-

Digitized by Google

nem ſordeſque reducunt, quas Alciatus, Budæus, Cujacius in primis, P. Pithœus, Petrus Faber, Briſſonius, Hotmannus, Jacobus Gothofredus, aliique præclari Viri tam feliciter fugarant. Jurisprudentiæ porrò toto pectore incubuit Pomponius: at dubitandum non eſt, quin hoc in ſtudio juſto ordine progreſſus fuerit, quin abſtruſioribus faciliora præmiſerit. Certè, quando ipſe librum ſingularem, alioſque libros duos Enchiridii compoſuit, compendiaria via eos ad Jurisprudentiam manu quaſi ducere conatus eſt, qui huic diſciplinæ ſeſe primum addicerent. Nos

luntur, & Jurisprudentia induitur pueris adhuc naſcentibus: ut Petronii illa huc liceat transferre. Cujacii iſta ad D. Paulum de Foix querela eſt: *Nobilium adoleſcentium utilitati quominus ſerviam, ut cupio, ut conor, parentum quorum in imperio ſunt, præpropera feſtinatio & cæca ambitio facit, qui eos antequam ſui judicii ſint, & his litteris inſtructi, ſine quibus Jus Civile percipi non poteſt, ad nos ea lege atque ratione transmittunt, ut mox vix dum ſentientes guſtum diſciplinæ noſtræ, ad ſe revocent, & rudes atque impolitos, ne dicam imperitos in forum vel Curiam impellant. Dedicat. Paratitl. in libr.* IX. *Codicis.* Pulcra ſunt hæc Jo. Mercerii: *Quamcunque tibi (ſcientiam) delegeris amplectendam, laborum gradus fieri jubeo: Non Rhethorum tantum, ſed & Philoſophorum præceptis animum componi volo, & illorum librorum lectione irrigari, quos jam multos è tenebris erutos habemus in manibus, comtos, excultos, plenos eruditionis. Interim dum iis exercebere, adoleſcet ætas tua, fietque ad artes quasvis maximas perdiſcendas paratior. Noli fili hoc tibi perſuadere, quod plerique Juvenum, parum eſſe ſubſidii in liberalioribus diſciplinis ad cæteras conſequendas, properandum ad eas, in quibus vitam trahere & traducere decretum eſt, ut quæ non niſi magno tempore perdiſci poſſint. Secus eſt omninò, qui primis illis apprimè imbuti fuerint, viam ipſi ſibi ad cæteras faciunt inoffenſam & apertam, ut vel doctore carere poſſint. in Conciliatore ad Jacobum filium.*

Digitized by Google

Nos ordinem invertimus, ſi jam Lytæ (t) eſſe cupiamus, ubi vix nomen Juſtinianorum novorum (u) rectè uſurpamus. Si jam controverſias diſputare lubeat, ubi vix principia Juris certi ſunt percepta. Eſt hoc Cacoethes, quod ſemper moram ſtudioſis injecit, aut deſertores ſtudiorum effecit, contra quam Juſtinianus Princeps ſeriò optabat. (x) Nihil autem Pomponio in hoc ipſo ſtudio magis cordi fuit, quam diligentia, defatigari quæ nunquam poſſe videretur. Dii labore omnia vendunt, Juriſprudentiam maxime, ipſe nulli pepercit. Tanta diſcendi cupiditate jam ſenex, jàm doctiſſimus flagravit, ut etſi eam vivendi rationem optimam in octavum ſupra octogeſimum ætatis annum duxiſſet ſolam, memor tamen eſſet ſententiæ ejus, qui dixiſſe fertur: Καν τον ετερον ποδα εν τη σορω εχω, προσμαθειν τι βυλοιμην. *Etſi alterum pedem in tumulo haberem, non pigeret aliquid addiſcere.* (y) Fugit me, quis auctorum Græcorum dictum præclarum totidem verbis expreſſerit, & nec illis forte expreſſum unquam fuit. Solent enim Auctores aliquando non tam verba, quam ſententiam recitare aliorum. Nec videtur injuria colligi, imitatum Pomponium mentem Solonis, qui, cum inter pocula fratris filius cantilenam quandam Sapphus ceciniſ-

(t) Hoc vocabulo decorabantur ſtudioſi anno ſtudiorum quarto, quod tum tantum profeciſſe viderentur, ut legum nodos poſſent ſolvere. *Conſt.* cui initium *omnem*. §. V. ubi vide Charondam. Accurſius ad vocem *Lytas* addit, *Græco vocabulo hircos, quod idem eſt, quod ſubtiliter videns.* egregiè.

(u) Ita vocari voluit Imperator Juſtinianus Studioſos juris anno primo, cum ante frivolo & ridiculo nomine *Dupondii* nuncuparentur. d. *Conſt.* §. II.

(x) *§. II. Inſt. de Juſtitia & Jure.*

(y) *L. XX. D. de Fideicommiſſ. libertatib.*

niſſet, rogavit juvenem, uti ſe eam doceret, & alii interroganti, quam ob rem id deſideraret homo jam ſenio confectus, regeſſit, ut poſtquam eam didicero, moriar. Non pigebat virum morti proximum aliquid addiſcere. Expreſſit ergo Pomponius fortaſſis Solonis ſententiam, Juliani non retulit. Nam etſi in vulgata editione legitur: *Memor ſum ejus ſententiæ, quam dixiſſe fertur Julianus*, Florentiæ tamen exaratum deprehenditur: *Memor ſum eius ſententia, qui dixiſſe fertur*; Florentinæ autem editioni vulgatam nemo prætulerit. Et auctores noſtri quum a Græcis ſententias mutuantur, eas Græcè efferunt, quum à Latinis, Latinè. Julianus ſi hujus ſententiæ fuiſſet auctor, eam ſine dubio Latino ſermone pronuntiaſſet. Scio Bertrandum, Hotmannum, Rupertum eam Juliano tribuere, at, quo faciant, nonniſi lectione editionis vulgatæ moventur, ſed quam melior refutat. Et docet *capitis XX. de Fideicommiſſariis libertatibus*, inſpectio, Pomponium de ea ſpecie, quam propoſuerat Julianus alios per Epiſtolam conſuluiſſe: illiusque quæſtionem laudata ſententia abſolvi; deinde ipſum referre, quid reſponſum ſibi fuerit, quod & Franciſcus Accurſius vidit. Eſt ergo Pomponius noſter, qui eum diſcendi ardorem etiam extrema ſenecta profitetur, vel ob eum ſolum æterno nomine dignus. Dixeris animum illum gentilem (z) fuiſſe Juriſconſulto. Nam & Atticus uſque ad ſeptem & ſeptuaginta annos in litteris vixit, & de Pomponio Baſſo ſcribit Plinius filius, *cum multa diſputare, multum audire, multum lectitare, quumque plurimum ſciat, quotidie tamen aliquid addiſcere. ita ſeneſcere oportere virum, qui magiſtratus*

E

(z) In Numis Gentis Pomponiæ videre licet Muſas novem cum Hercule ſuo Muſagete, ait Carolus Patinus *introd. ad Hiſtor. Numiſm. Cap.* X.

tus ampliſſimos geſſerit, exercitus rexerit, totumque ſe Reipublicæ, quamdiu decebat, obtulerit. Nam & prima vitæ tempora & media Patriæ, extrema nobis nos impertire debere, ut ipſæ leges moneant, quæ majorem ſexaginta annis otio reddant. (a) Non diſſimulabo AA. quum iſta apud Plinium legerem, quumque verba *diſputare* (b) & *lectitare* conſiderarem, quorum alterum fere Juriſconſultis, alterum in primis Pomponio noſtro, qui *variarum lectionum* libros reliquit, velut proprium adſeri poteſt, me in eam cogitationem incidiſſe, Pomponium illum, quem tantopere laudat Plinius, eſſe ipſum Pomponium noſtrum. Juvabat conjecturam, quod Plinius de ſuo Pomponio eadem prædicaret, quæ de ſeſe Pomponius noſter, quodque ille ex hujus epiſtolis iſta videretur transtuliſſe: at conjecturam fuiſſe fateor, & licet vero admodum ſimilem, tamen haud veram. Docuit enim me, quæ apud Gruterum in æterno opere (c) occurrit, inſcriptio, Pomponio illi Baſſo, ad quem Plinii exſtat epiſtola, prænomen fuiſſe Tito, non Sexto. Noſter autem Sextus omnino fuit vocatus. Tum quoque Juriſconſulto huic parum convenire videtur, quod de ſuo Pomponio dicit Plinius, eum Magiſtratus ampliſſimos geſſiſſe, exercitus rexiſſe, & ad ſenectutem uſque ſeſe Reipubl. obtuliſſe, quum Noſter honeſtiſſimum otium alii generi vitæ perpetuò antepoſuiſſe videatur. (d) Gentiles ergo tantum

(a) Plinius *lib. IV. ep.* XXIII. filium dixi hunc, quod fuerit adoptatus ab auctore Hiſtoriæ Naturalis, avunculo ſuo.

(b) *L. II. §. V. D. de Origine Juris.*

(c) Pagina CCCCLVI. 1.

(d) Diſcendi enim cupiditatem ſolam vivendi rationem optimam ſemper judicavit. d. L. XX. *D. de Fideicommiſſ. libertatibus.*

tum fuere, ſed eodem eruditionis amore incenſi: qui quum tantus fuerit etiam in ſenilibus animis, quid nos, quibus ſolido ſtant robore vires, decuerit aliud, quam hos ſenes æmulari. Obrepit ſenſim non intellecta ſenectus, & nos florentiſſimos ætatis annos nobis per ignaviam & incultu patiamur perire? Cumque Viri illi Clariſſimi & undique doctisſimi etiam ſepulcro vicini addiſcere quid ſe poſſe crediderint, nos vana ſuperbia omnia jam nos ſcire autumemus? Sanè quamlibet etiam quis eruditum ſeſe exiſtimaverit, attamen

Nunquam ita quisquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, uſus, ſemper aliquid adportet novi,
Aliquid moneat: ut illa, quæ te ſcire credas, neſcias;
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.

Perveniſſent ad eruditionem multi, niſi ſe jam perveniſſe putaſſent. Cogitemus & peritisſimos Juris non rarò hæſitare, quum Natura novas ſemper properet edere formas, quæ & perſpicacisſima præditos prudentia ſæpe fallunt aut tenent ancipites. Non vana fuit Pomponii diligentia. Evaſit Jurisconſultus ſuæ ætatis præſtantisſimus. Teſtatur id frequentisſima ejus in Digeſtis mentio. Adducitur auctoritas ejus à multis; at quantum eſt laudari à laudatis Viris! Teſtantur idem libri, quos de Jure conſcripſit, plures ducentis, (f) unde plurima

(e) Terent. *Adelph. Act. V. Sc. IV.*

(f) In indice Digeſtis præmiſſo commemorantur libri ejus CXIV. at omiſſus eſt *Enchiridii liber ſingularis*, de quo ex inſcriptione Legis II. *D. de Juſtitia & Jure*, & Legis II. *D. de Origine Juris*

tima in pandectas relata ſunt fragmenta, quæ tamen ipſa ſitim noſtram non exſtinguunt, ſed irritant, adeò ut ægerrimè feramus, integros tanti Viri libros in noſtra non perduraſſe tempora; ſive ea Juſtiniani fuit inclementia,

Juris, conſtat. Omiſſi quoque ſunt *libri* LXXXIII. *ad Edictum.* vide l. I. §. VIII. *D. de Carboniano Edicto*: ubi diſerta ſeptuageſimi noni ad Edictum, & *L. I. §. XIV. D. ſi quid in fraud. Patroni factum ſit.* ubi octogeſimi tertii libri Pomponii mentio, quem ad Edictum fuiſſe, dubius tamen, adſerit Bertrandus: certò autem Jac. Gothofredus, nec temere. Quando autem Bertrandus numerum operum Pomponii *libro ſingulari de tacitis fideicommiſſis* auxit, decepit eum inſcriptio legis CCXXXIX. *D. de Verbor. ſignif.* in editione vulgata, quum legendum ſit: *Pomponius libro ſingulari Enchiridii*, quemadmodum Florentiæ exſtat. Nec dubitandum, quin rectè, quando eo capite nihil continetur, quod ad tacita fideicommiſſa pertineat, ſed omnia, quæ Enchiridio Juris Civilis pulcrè conveniant, ſuccinctæ nempe rerum definitiones. Tum quoque Pomponius *libris V. fideicommiſſorum* ſine dubio exhauſit ea, quæ ad eam materiam videbantur attinere. Dicto autem librorum numero, ſi adjeceris *libros octo de ſtipulationibus*, ex quibus octavi meminit Ulpianus *L. V. §. ult. de Uſufr. earum rerum, quæ uſu conſum.* redibunt libri CCVI. quibus Vir ſummus Jus Civile illuſtravit. Illud quando de inſcriptione Legis CCXXXIX. *D. de V. S.* quam adducebamus, dubitare quis alias poſſet, addendum forte eſt, ei inſcriptioni nullas notas in editione Charondæ & D. Gothofredi adpoſitas: ut adeò certa fides ſit, Florentiæ eam ita exaratam. Nec ſcio, quid ſibi velit Jacobus Frid. Ludovici, quando in Hiſtoria Pandectarum §. LV. hæc habet: prodierunt *Hugonis à Porta duæ editiones, quarum poſterior limatior Lugduni impreſſa An.* 1552. *Pandectis ad textum Florentinum diligentiſſimè collatis, legumque inſcriptionibus iterum reſtitutis, (quippe quæ in Florentinis deſunt.)* Nam quando in Florentinis Pandectis quid deeſt, id in Charondæ corpore, ut & in Gothofredi, his notis ||-|| eſt incluſum. Omnes autem inſcriptiones legum illis circumſcriptæ

tia, ſive Studioſorum Juris deſidia, qui libris in compendia contractis, & quorum auctoritatem in judiciis viderent concidiſſe, deſcribendis vacare ſunt pigrati. (g) Non geſſerit Magiſtratus noſter, contempſerit

ptæ non ſunt. quod oſtendit inſpectio. Intelligit autem ſine dubio Pandectas Florentinas Vir Clariſſimus, quemadmodum Fr. Taurellius eas anno MDLIII. edidit. Quanquam nec ſic Hugonis à Porta editio conferri cum Pandectis Florentinis poteſt, Taurellii enim editio illa recentior eſt. Nam ad manuſcriptas, de quibus cogitaſſe ille videtur, quod attinet, ſi eæ inſcriptiones, quæ jam in editionibus ſpectantur, non habent, unde quæſo tandem emerſere? quando nullæ occurrunt, quæ non ex eo fonte deſumtæ ſint, Pand.ctæ, ut Antonius Auguſtinus, & A. Contius probarunt, ille, *Emendationum & opinionum lib. cap. I.* hic *Diſſ ut. lib. I. cap. VI.* unde jam diſplicet fere id, quod ſupra attingebam, notas inſcriptioni legis XLI. *D de Heret Inſt.* additas, totam ſuſpectam reddere: licet revera falſam putem. At de illis, quæ dixi viderint, quibus Florentinos libros perluſtrare licuit, & Taurelliana editio eſt ad manum; illud ſatis manifeſtum videtur, Cl. Ludovici minimùm non diſtinctè ſatis loqui: & poterat quis inde colligere, fruſtra locaſſe operam, qui inſcriptionum ope capita Pandectarum ad ſuas revocare ſedes, & plurima, quæ videbantur contraria, conciliare ſunt conati, quos inter eminet Labittus, quamvis jam ante eum inſcriptionum utilitatem oſtenderit Ant. Auguſtinus *d. libr. I. cap. IV.* & Jacobus Cujacius paſſim, nam ſi Florentiæ inſcriptiones non exſtarent, omnes autem Pandectæ inde ortæ, ſequeretur illas commentitias eſſe.

(g) Epitomæ & aliis auctoribus perniticm attulere: Vide Leunclavil *Præfationem in Dionem*: quamvis forte aliæ quoque cauſſæ interitus eorum poſſint adferri, quas licet videas apud Ampliſſimum Huberum *Dialogo de ratione docendi & diſcendi Juris*: Quem tamen nunquam effecturum putem, ut Juſtinianum ſua iſta compilatione libris Veterum Juriſconſultorum negligendis, exterminandisque anſam præbuiſſe, exiſtimare haud liceat.

honores exemplo Attici & Labeonis, ſive ita ſuadente genio ſuo, ſive propter injuriam temporum, vel ſic tamen de re publica, deque poſteris, quam optimè mereri non deſiit. Quis eum inutilem civem exiſtimet, qui tot volumina compoſuit, & de ea quidem arte, qua ſine ſocietas Civilis nulla conſervari omninò poteſt? qui conſulentibus de jure reſponſitavit ſine ſordibus; (h) qui ſeu voce, ſeu ſcriptis, Juvenibus plurimis ad Themidis arcem munivit viam? ſi Pomponio otium à Republ. fuit, ab ſtudiis numquam fuit. Nunquam hic minus otioſus fuit, quam tum, cum videbatur. Non latet mihi AA. eſſe, qui dignationis multum hinc quærere illi laborent, quod inter Alexandri Severi familiares fuerit, eique Principi à Conſiliis, quodque ita temerè dicatur, ipſum negotia publica non attigiſſe. Adducunt hi Lampridii locum, quo id adfirmatur, & ille legum peritiſſimus, vero quidem elogio adpellatur. (i) at oſtenderunt pridem doctiſſimi Viri in eum locum liberalitate nimis larga plurimos

(h) Jurisconſulti enim Veteres Civilem ſapientiam, rem ſanctiſſimam, numario pretio nec æſtimandam, nec dehoneſtandam cenſebant. *L.* I. §. V. *D. de Extraord cognit.* hodie nullum ad hoc ſtudium facilius adduxeris, quam ſi narres, B. ldum ex ſolis ſubſtitutionum litibus quindecim millia aureorum contraxiſſe, Alciatum verò Ferrariæ cIↃ cccL. ſcutatorum, ut vocant, ſtipendio docuiſſe: vide Gravinam *de ortu & proceſſu Juris Civilis libr. I. cap.* CLXV. & *cap.* CLXX.

(i) Mirorhis nuper calculum adjeciſſe doctiſſimum Virum Jo. Albertum Fabricium, *Biblioth. Lat. cap. IX. lib. IV.* cumque Lampridii corruptum inſuper locum transſcripſiſſe, deinde quoque cum Bertrando librum de tacitis fideicommiſſis addixiſſe Pomponio: tum undoctoginta ad Edictum libros ei tantum tribuiſſe: quod obſervaret, quod ad reliquos, hæſitare Bertrandum;

Video

rimos eſſe coactos, qui eo nequaquam pertinent. (k) Non adquieſcit tamen Bertrandus, vel ſic ait nihilominus Pomponium inter familiares Alexandri rectè numeri poſſe: (l) fuiſſe enim Juliano ætate inferiorem, quod ipſe hunc ex Juris auctoribus commemoret poſtremum. Fateor non capere me vim argumenti. An qui Juliani me-

Video Fabricium adſignaſſe & Digeſtorum illi libros, quorum tamen mentionem nec Bertrandus nec Index Pandectis præfixus facit, nec adeo ſcio, unde hos eruerit Vir Clariſſimus.

(k) Dubitavit pridem de fide Lampridii Cujacius. Corruptum ejus locum oſtenderunt Gruterus, Caſaubonus, Salmaſius ad Alexandrum Severum.

(l) Bertrandus ipſe Auctor eſt, in eo Lampridii Codice, qui in Bibliotheca Regia ſervetur, Pomponium ab illo non numerari inter familiares & ſocios Alexandri Severi, & tamen nihil obſtare dicit, quo minus à Lampridio rectè inter eos numeretur. quæ ſanè ſunt contraria. De corruptela loci dubitari amplius nequit, & concidit ergo, Pomponium fuiſſe diſcipulum *ſplendidiſſimi Papiniani*, in quem quoque aliàs ingratiſſimus fuiſſet, ſi mentionem ejus feciſſet nunquam, ut certè nec fecit, nec potuit. Similis Bertrandi videbatur error, quando in *L.* XXXII. *D. de Legatis libr. I.* quam ſupra adducebamus, emendat: *quod ita verum eſſe, tantum Sextus Pomponius putat*, ubi exiſtimabam, ipſum tradere Græcos Servium legere, non Sextum, at male fuiſſe perceptam mentem Bertrandi fateor, & loquitur is de *L.* I. *§.* XXVII. *D. de Senatusconſulto Silaniano*, ubi notante ex Leunclavio D. Gothofredo, Græci legunt Σεϐῖνος, non, quod nomen illic Florentiæ eſt, Sextus. Qui autem ſimul lectionem Græcam, & Ant. Auguſtini conjecturam, qui Sextum Pomponium illic intelligit, probare queat, ipſe viderit. Ego certè Græcis accederem, ob rationes A. Contii, quas ſupra retuli. In d. lege autem XXXII. *D. de Legatis lib. I.* quando nobis non licet eſſe tam beatis, ut Baſilica inſpicere jam queamus, legendum nunc exiſtimo: *quod ita verum*

meminit, confeſtim ad Alexandri Severi tempora eſt referendus? Ait porrò Bertrandus Pomponium cum Prudentes recenſeret, voluiſſe tantum mortuorum mentionem facere, non viventium, idque modeſtiæ eſſe. Ego contra puto, convenire huic, ut ne æqualium tibi ingenia deſpicias, ſed & hæc laudes. Quando addit, ſolere & alios auctores ita facere, ait tantum, non probat: & contrarium infinitis exemplis poſſet oſtendi. Quod ſi quis conſideret, Pomponium noſtrum ab Juliano adduci, (m) Julianum à Pomponio, ab hoc quoque Gajum, familiarem ſuum, (n) nugas dixerit venditare Bertrandum. Scri-

verum eſſe tam Sabinus quam Pomponius putant. Ut ſignificetur, & ipſum Sabinum, & qui in eum notas ſcripſit, Pomponium eam foviſſe ſententiam. Menda orta eſt ex Sigla. Nomen enim Sabini Ulpianus ſimplici S. expreſſerat, nec videbatur integra ſcriptura opus, cùm & ipſe ad Sabinum ſcriberet, & Pomponium ad eundem ſcripſiſſe conſtaret, nec adeò obſcurum videri poſſet, quis intelligeretur; quamvis nihilominus errarit librarius.

(m) Supra id oſtenſum.

(n) *L.* XXXIX. *D. de ſtipulatione Servorum.* ubi Pomponius ait: *& non ſine ratione eſt, quod Gajus noſter dixit.* alio longè ſenſu, quam quo Juſtinianus §. VI. *Proœm.* & §. V. *Inſtit. de publ. jud.* eundem *Gajum ſuum* appellat, ut contra Bertrandum & Eberlinum docet Menagius *Amoen. cap.* XLIII. Borcholdus putabat *Gajum ſuum* dici à Juſtiniano ea ratione, qua à Pomponio, & juvabat Borcholdum Fr. Hotmannus ad *d.* §. VI. *Proœm.* ubi hic ait, exiſtimare licere, Gajum Juſtiniani tempore floruiſſe, uſumque Juſtinianum ejus operâ fuiſſe. Sed tamen ipſe ſibi ea in re non conſtat, deinde enim & hanc rationem adfert, quod Tribonianus ejus libris in conſcribendis Inſtitutionibus familiariter ſit uſus, quæ ratio vera eſt; tertia Hotmanni, quod Juſtinianus Gajum ita ab æqualibus ſuis nominatum videret, putaretque eam appellatio-

Digitized by Google

Scripſerat Julianus Pomponio jam grandi natu multa, cur ego hic illum non laudaſſet, livori id, invidiæque fuiſſet adſcribendum, non modeſtiæ. Hanc autem virtutem tantopere adamavit noſter, ut nemo magis. Et ea, quæ Antonius Matthæus, Vir Clariſſimus, quondam de modeſtia Juriſconſultorum dixit, quæque, uti & de recentioribus prædicari poſſent, optandum erat; huic conveniunt in primis. Et noſter non confidenter adfirmat, ſed putare ſe, ſed verius, ſed utilius ſibi videri dicit; cumque aliorum opiniones, ita enim ſententias ſuas non inſolenti vocabulo nuncupant Juriſconſulti, refert, eas ingenuè dilaudat. Non eſt ergo, ut ad lineam redeamus, Pomponius referendus ad Alexandri Severi tempora, immò nec ad Antonini Pii principatum, ſub quo tamen eum maximè floruiſſe cenſet Menagius, (o) forte pervenit, etſi illum familiaris ejus Gajus ſuperarit (p) & Julianus ſub eo conſul fuerit. Vidit Pomponius ſine dubio imperantem Hadrianum, quia Juliani velut celebris Juriſconſulti, mentionem ſæpe facit, ætatem tamen illius transgreſſus quod ſit, non auſim temerè ſtatuere. Fuit noſter familia-

F

lationem ei quaſi quodam conſuetudinis jure deberi, nimis remota eſt, & ſtultitiam Juſtiniani argueret. Fallitur quoque in eo, quod exiſtimat, nullam rationem eſſe, cum Gajum intelligi, cujus hoc tempore duo inſtitutionum libri exſtant. Eſt enim hic idem Gajus, ſed ab Aniano male habitus.

(o) *Amoen. cap.* XLIII.

(p) Gajus ad SC. Orficianum librum ſingularem ſcripſit, vide inſcriptionem *L. penult. D. ad* SC. *Tertull.* hoc autem SC. ſub Marco factum, non eſt dubium. At quando Menagius d. c. & Tertullianum ejus temporibus factum dicit, fefellit virum egregium memoria. Tertullus enim ſub Pio conſul fuit.

miliaris Ariſtoni & Octaveno, quos Trajanus optimus Princeps Reip. quum præeſſet, Juris ſcientia excelluiſſe liquere puto. (r) Et, ſi quis conjecturæ meæ locus detur, putem Pomponium natum Nerone, deceſsiſſe Hadriano imperium obtinente, atque ita virilem ejus vigorem in ea tempora incidiſſe, queis honeſtius tutiusque fuit, honores non petere, & in otio ſed honeſtisſimo vivere, cujus illum rationem exactisſimam exſtare voluiſſe, tot egregia monumenta, quibus immortale ſibi nomen quæſivit, docent & teſtantur.

Hæc ferè habebam, AA. quæ pro temporis anguſtia de S. Pomponio dicerem; illud verò verendum eſt, ne dum eum ego Juriſconſultum, tantis, nec tamen dignis Clarisſimo viro, laudibus celebro, nimis mihi duram imitationis legem videar impoſuiſſe. Ecquis enim ego ad Pomponium? aut quæ meæ vires, ut ei me unquam ſimilem, nedum parem futurum temerè auſim ſperare? ità ſane eſt, emicuere in veteribus illis dotes àdeo ſtupendæ, ut nemo unus fere eas hodie conſequi ex aſſe queat. At cum exempla ſequi placet, Virorum doctisſimorum meritò

(q) Credo id patere ex L. XX. *de fideicommiſſar. libertatib.* conſuluit utrumque per epiſtolam, quamvis id haud admittat Bertrandus, ſed ſine cauſſa, nam ut ſupra dictum, primum de eo, quod apud Julianum ſcriptum legerat, quæſtionem propoſuit, deinde ſubjecit, quid Ariſto & Octavenus ſibi reſponderint. Et tum jam fuit annorum LXXVIII. neç quod Gajus ad Marci ætatem pervenerit, efficit, ut Pomponius ad Pii ſit referendus ſtatim, quando ſenex juvene potuit familiariter uſus eſſe.

(r) De Ariſtone nihil dubii, & conſtat ex Plinii filii Epiſtolis; de Octaveno cur non idem ſentiendum haud video, quando utrumque conjungit Pomponius *d. l. XX. de fideicommiſſ. libertatib.*

ritò ob oculos ponuntur. Nec adeò effœta jam natura eſt, ut modò ſequare, qui bene prævivere, efficere nihil poſſis. Nihil adeo arduum eſt, quo induſtria nequeat pertingere. Hanc minimùm, ubi eruditio defecerit, ad partes ſemper vocabo, omnemque adeo lapidem movebo, ut de ſtudiis lectiſſimorum Juvenum, quam optimè mereri voluiſſe, mihi olim conſcius ſim. Movebit me, ut coner præſtare, quod promiſi, ipſe animus meus, qui mihi ſuggerit, non mihi ſoli me natum eſſe. Movebit officii mihi incumbentis norma, acerrimos ſtimulos quoque addet ea conſideratio, quod turpiſſimum futurum ſit, me non laborare ſedulo, quo expectationi, quæ Tibi SERENISSIME PRINCEPS, Patriæ Pater & SERENISSIMIS PRINCIPIBUS, qui Tecum hanc Muſarum Sedem fovent, de me mota eſt, quocunque poſſum modo, reſpondeam. Præſertim, quum & abs Te Celſiſſime PRINCEPS & ab SERENISSIMIS illis PRINCIPIBUS adeo luculenta in me hominem exterum clementia & indulgentia profecta ſit, ut gratiis agendis me nunquam parem futurum agnoſcam, ſciamque, mihi præter ſedulitatem relictum eſſe nihil, quo animum devotisſimum, gratisſimumque teſter. Felicem me deputâro, SERENISSIME PRINCEPS, Vosque SERENISSIMORUM PRINCIPUM Legati Splendidisſimi, ubi perſuaſum habere volueritis, me contentione ingenii, animi, viriumque omnium maxima adniſurum, ne partibus meis defuiſſe videar. Maxime, quum Celeberrimorum Collegarum meorum mihi propoſita ſint exempla, qui, quum velis quadrigisque, quod dicere ſolemus, eò tendant, ut famam deceſſorum ſuorum non æquent modo, ſed & multis paraſangis ſuperent, eam mihi tacitè legem dicunt, ut & ipſe ad eos, qui in mu-

 nere,

nere, cui inauguror, mihi præcurrere, quam poſſum, proximè accedere feſtinem. Hoc & Vos Celeberrimi Profeſſores de me Vobis ipſos pollicitos eſſe, ſat ſcio, cum me unanimibus deſideriis collegam vobis optaſtis. Cujus benevolentiae & ſimul impoſitæ mihi legis nunquam animum meum capiet oblivio. Nunquam quoque committam, ut vobiscum animo alacri atque concordi non omnia feciſſe videar, quæ ad decus & gloriam hujus Academiæ pertinent. In Vobis denique pereximii Iċtisſimique Studioſi momentum ſitum eſt longè maximum: Vos enim, quum vehementisſima cupiditate flagrare intelligam, cognoſcendi res divinas & humanas, id mihi negotii datum video, ut votis veſtris honeſtisſimis pro virili parte mea facere ſatis laborem. Vos modo pergite Pomponii noſtri imitari diligentiam, nec reliquas virtutes ejus negligite, & ipſe id præſtabo, ut ſummi Viri imago nunquam ex pectore hoc videatur expuncta. Ita ſperare licebit, & à Vobis & à me non male locatum iri operam, Nosque omnes utiles Reip. Cives futuros, & ſcopum eum aſſecuturos, quem SERENISSMI NASSAVIÆ PRINCIPES, dum Academiam hanc à Majoribus apertam clementisſimè & alunt, & tuentur, ſpectant. Quorum munificentiam, ut largisſimis beneficiis, lætisſimo rerum omnium ſucceſſu, victoriis; incrementis Principalis Domus auguſtisſimis DEUS penſet, etiam atque etiam precamur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

DIXI.

AD